

Konceptualizace teorií vzdělávání v předškolní pedagogice

Téma 1: úvod

Sylabus

Konceptualizace teorií vzdělávání v předškolní pedagogice

Cíle předmětu (anotace):

Cílem předmětu je uvést studenta do základní orientace v koncepcích pedagogického myšlení a představit teorie vzdělávání, paradigmaty a jejich analýzu v předškolní pedagogice. Záměrem předmětu je představit komplexní pohled na předškolní pedagogiku z hlediska pedagogického i didaktického.

Požadavky na studenta

Zápočet: Aktivní účast v semináři (80% docházky). Seminární práce a její prezentace, která vznikne z exkurze do zařízení, které se věnuje dětem předškolního věku.

Zkouška: Písemná a ústní zkouška.

Obsah

- Orientace v koncepcích pedagogického myšlení a z nich vyplývajících pojetí učitelova vyučování.
- Proces vzdělávání u dětí předškolního věku.
- Komplexnost procesu vzdělávání a vzájemné závislosti jejich prvků.
- Dítě a jeho dětství - rozbor pojmů, jejich závislostí a propojenost s procesem vzdělávání.
- (Sebe)reflexe a hodnocení pedagogických rozhodnutí a intervence v souvislosti s procesem edukace.
- Co je předškolní pedagogika? Její postavení v systému pedagogických věd.
- Základní terminologické analýzy.
- Postavení předškolní pedagogiky v ČR v mezinárodní komparaci.
- Modely mateřské školy (komponenty, které je tvoří a provázanost vzájemných vztahů mezi nimi).
- Podobnost a odlišnost od didaktických modelů vyšších edukačních stupňů.
- Subjekty procesu edukace: didaktická specifikace učícího se dítěte a profesní charakteristika vyučujícího učitele ve vzdělávání v mateřské škole.
- Hlavní charakteristiky jednotlivých teorií, paradigmat a jejich analýza.
- Diskurzy o výchově a vzdělávání s akcentem na současnou mateřskou školu a další předškolní zařízení.

Akcenty

- profesní jazyk
- orientace v teoriích
- propojení s praxí
- opora v literatuře

Ústní zkouška

Jak rozumíme slovu konceptualizace?

Jak rozumíme slovu teorie?

Jak rozumíme slovu vzdělávání?

Jaká jsou specifika předškolního vzdělávání?

Konceptualizace

Koncept

pojem; generalizuje zkušenost, pomáhá nám u-chopit (po-chopit) realitu

Konceptualizace

vymezení pojmu, zachycení výseku reality pomocí pojmu

Teorie

„theoros“

teorie

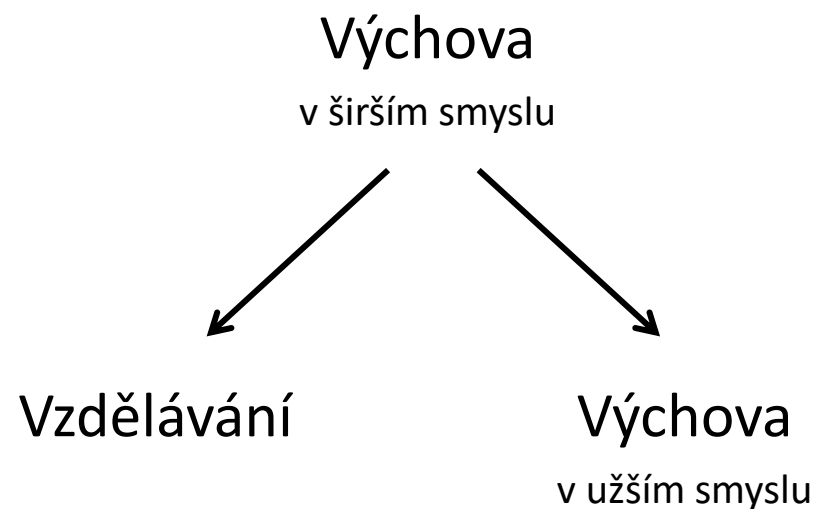
praxe

Teorie „s velkým T“

teorie „s malým t“

Modely edukace

Pedagogika jako věda o výchově

Obecná pedagogika

Obecná didaktika

Teorie výchovy

Dějiny pedagogiky

Srovnávací pedagogika

Metodologie

Oborová didaktika

Metodika

Sociální pedagogika

Speciální pedagogika

Předškolní pedagogika

Primární pedagogika

Školní pedagogika

Vysokoškolská pedagogika

Pedeutologie (teorie učitelské profese)

Pedagogika sportu

Pedagogika volného času

Pedagogická evaluace

Pedagogická diagnostika

Filosofie výchovy

Sociologie výchovy

Pedagogická psychologie

Pedagogická antropologie

Ekonomie vzdělávání

Vzdělávací politika

Zadání seminární práce: představit téma

- nabídnuté či vlastní
- propojit s vlastními praktickými/profesionálními zkušenostmi
- navázat na pokročilé studijní zkušenosti
- propracované subjektivní teorie
- ovládnutí profesního jazyka
- opřeno o odborné zdroje

Konceptualizace teorií vzdělávání v předškolní pedagogice

Téma 2: kurikulum

Co je to KURIKULUM?

Kurikulum zahrnuje komplex problémů vztahujících se k řešení otázek PROČ, KOHO, V ČEM, JAK, KDY, ZA JAKÝCH PODMÍNEK a S JAKÝMI OČEKÁVANÝMI EFEKTY VZDĚLÁVÁVAT.

1. vzdělávací program, projekt, plán
2. průběh studia a jeho obsah

- program a život školy
- plán obsahu vyučování
- veškerá zkušenost žáka získaná ve škole
- učivo, vztahy učitel-žák, prostředí
- plánovaná a řízená učební činnost

E. Walterová: Kurikulum (1994)

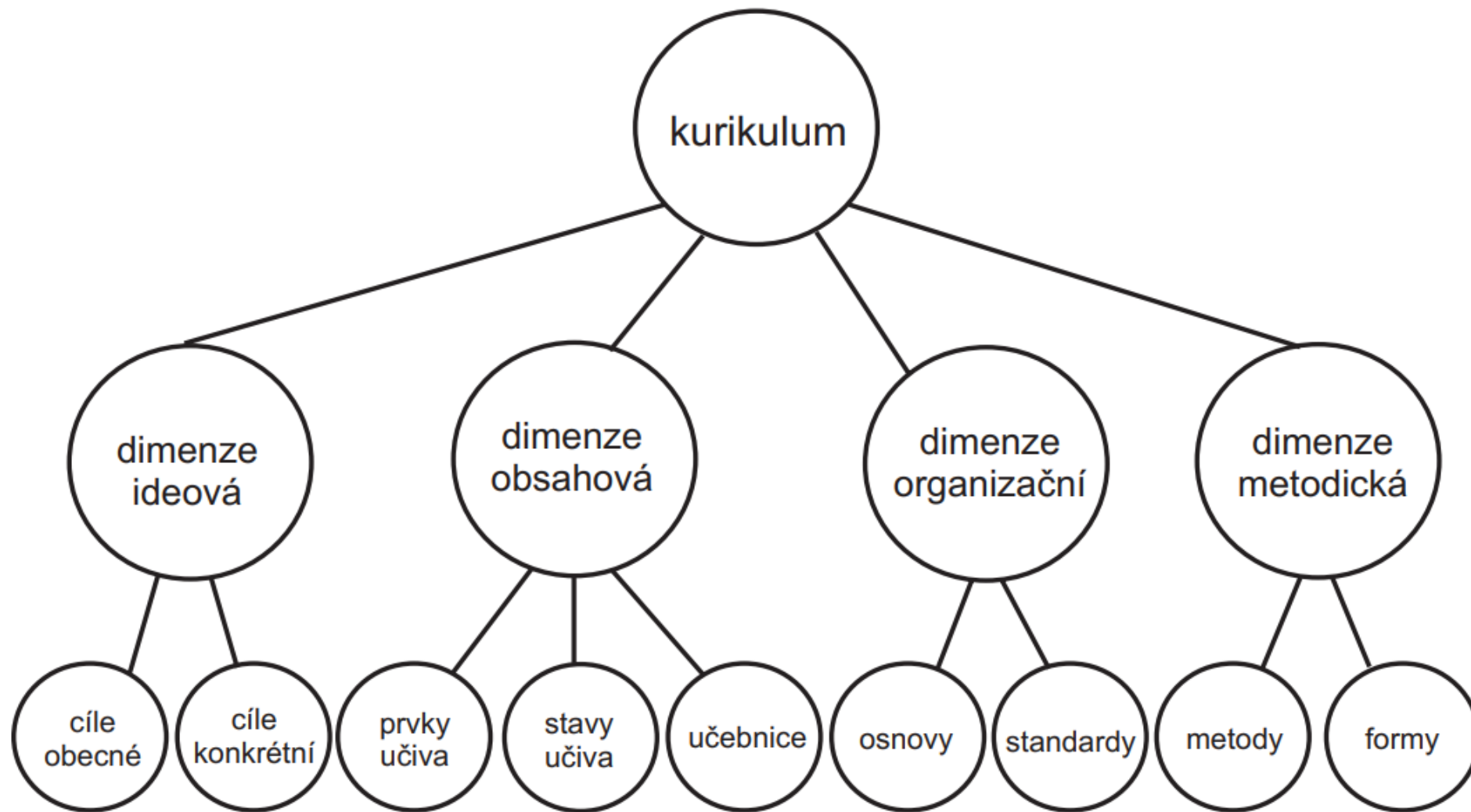
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Koncepce kurikula

Akademická	důraz na hodnoty civilizace, jejich odraz ve vědě a umění
Esencialistická	důraz na základy věd, kulturních technik, kritické myšlení, tvořivost
Polytechnická	důraz na praktické dovednosti, příprava na trh práce, technologie
Aktivistická	důraz na pochopení příčin společenských jevů, participace na řešení
Personální	důraz na individuální rozvoj, práce s nadáním, osobnostní rozvoj

Maňák, Janík, Švec: Kurikulum v současné škole (2008); Průcha: MP

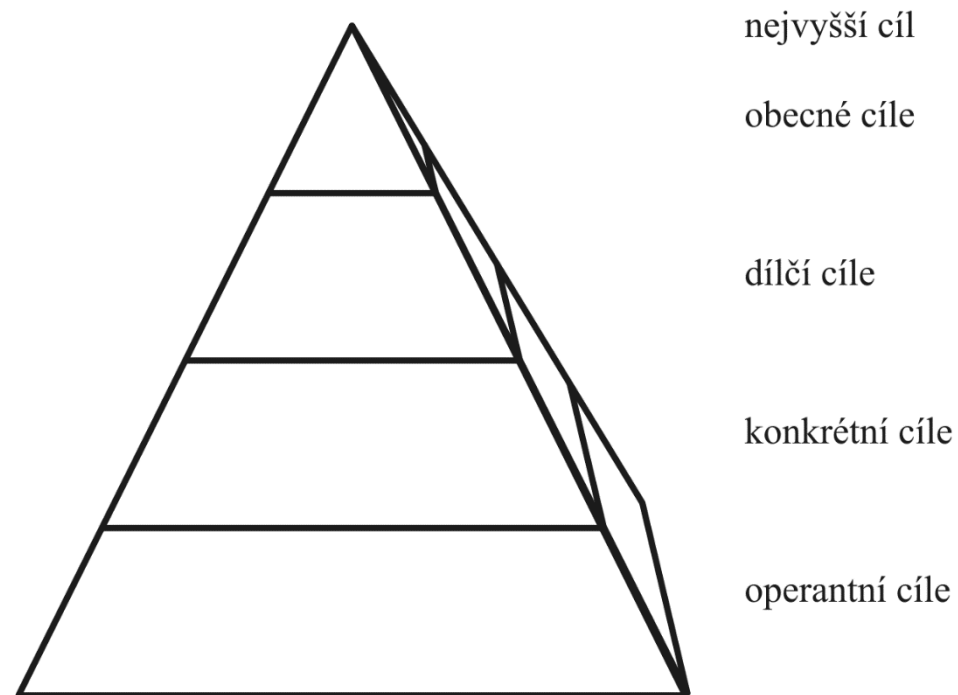

Maňák, Janík, Švec: Kurikulum v současné škole (s. 23)

Cíle...

Maňák, Janík, Švec: Kurikulum v současné škole (s. 24)

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

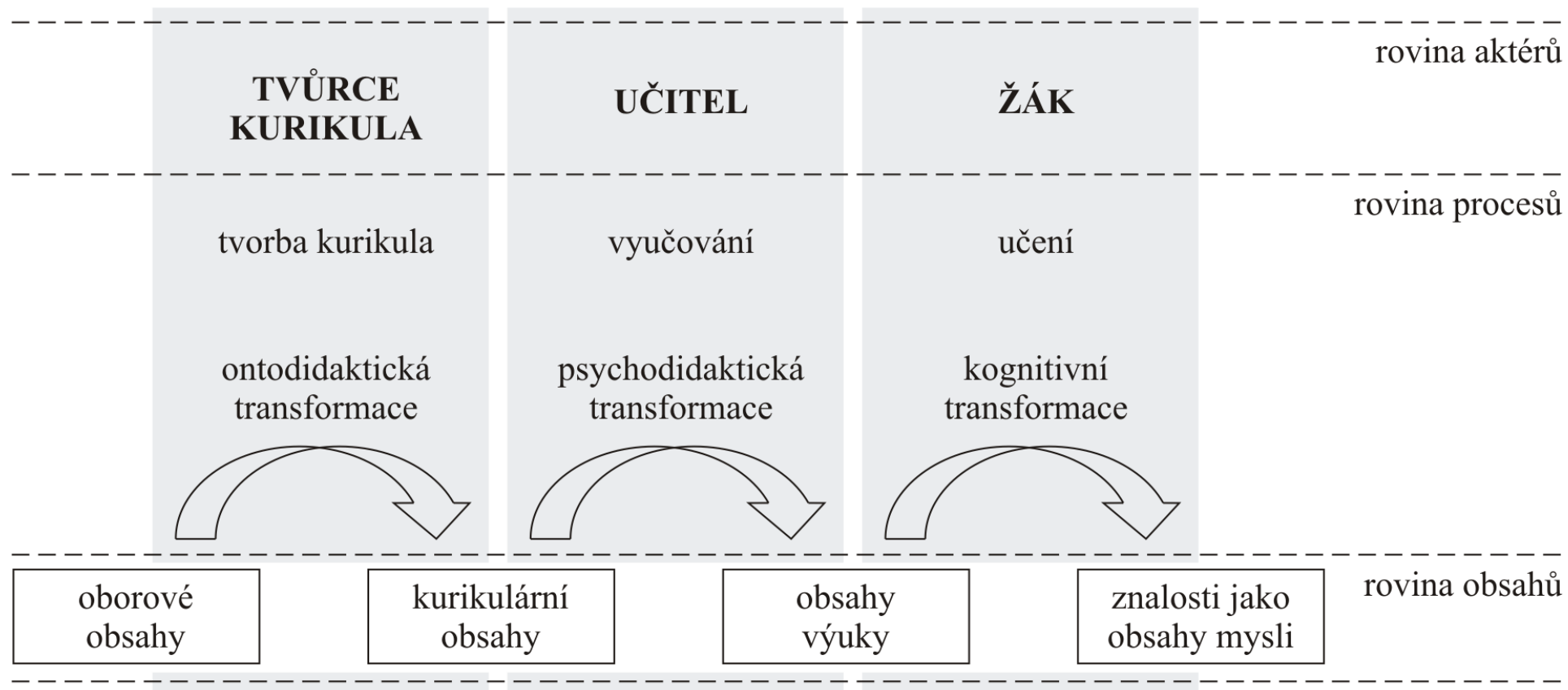
... a obsahy školního vzdělávání

Název	Příklady
Informace	sdělení, zpráva, údaje, fakty obrazové, znakové, významové, behaviorální aj., primární, sekundární
Fakta	data, události, výsledky, pravdivé poznatky, určité skutečnosti
Pojmy	známé, neznámé, základní, pomocné, doplňkové, otevřené, uzavřené
Dovednosti	intelektuální, senzorické, senzomotorické, motorické, afektivní, sociální
Návyky	myšlenkové, pracovní, hygienické
Myšlenkové operace	srovnávání, indukce, dedukce, analýza, syntéza, třídění, abstrakce, generalizace
Postoje	kognitivní, emocionální společenské, sociální, tělesné
Kompetence	k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní

Maňák, Janík, Švec: Kurikulum v současné škole (s. 27)

Kde se bere obsah vzdělávání?

Janík, T., Maňák, J., & Knecht, P. (2009). Cíle a obsahy školního vzdělávání a metodologie jejich utváření. Brno: Paido, s. 38

RVP PV

Dítě a svět

Dílčí vzdělávací cíle

- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, se živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí

Očekávané výstupy

- *vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý – jak svět přírody, tak i svět lidí (mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemích, o planetě Zemi, vesmíru apod.)*

selekce
prioritizace
strukturace
hierarchizace
linearizace

kurikulární
obsahy

RVP ZV (1. stupeň)

Člověk a jeho svět

ROZMANITOST PŘÍRODY

Očekávané výstupy

žák

- ČJS-5-4-02 vysvětlí na základě elementárních poznatků o Zemi jako součásti vesmíru souvislost s rozdělením času a střídáním ročních období

Učivo

- Vesmír a Země – sluneční soustava, den a noc, roční období

RVP ZV (2. stupeň)

Fyzika

VESMÍR

Očekávané výstupy

žák

- F-9-7-01 objasní (kvalitativně) pomocí poznatků o gravitačních silách pohyb planet kolem Slunce a měsíců planet kolem planet
- F-9-7-02 odliší hvězdu od planety na základě jejich vlastností

Učivo

- sluneční soustava – její hlavní složky; měsíční fáze
- hvězdy – jejich složení

Zeměpis

PŘÍRODNÍ OBRAZ ZEMĚ

Očekávané výstupy

žák

- Z-9-2-01 zhodnotí postavení Země ve vesmíru a srovnává podstatné vlastnosti Země s ostatními tělesy sluneční soustavy
- Z-9-2-02 prokáže na konkrétních příkladech tvar planety Země, zhodnotí důsledky pohybů Země na život lidí a organismů

Učivo

- Země jako vesmírné těleso – tvar, velikost a pohyby Země, střídání dne a noci, střídání ročních období, světový čas, časová pásma, pásmový čas, datová hranice, smluvený čas

RVP G

Geografie

Vzdělávací obsah

Přírodní prostředí

Očekávaný výstup: Žák :

- porovná postavení Země ve vesmíru a podstatné vlastnosti Země s ostatními tělesy sluneční soustavy
- objasní mechanismy globální cirkulace atmosféry a její důsledky pro vytváření klimatických páسů

Učivo: Země jako vesmírné těleso – tvar a pohyby Země, důsledky pohybu Země pro život lidí a organismů, střídání dne a noci, střídání ročních období, časová pásma na Zemi, kalendář

~~NÁRODNÍ PROGRAM VZDĚLÁVÁNÍ~~

STÁTNÍ ÚROVEŇ

RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

předškolní
vzdělávání

RVP PV

základní
vzdělávání

RVP ZV

RVP ZŠS

střední
vzdělávání

RVP G
RVP GSP
RVP DG

RVP SOV

ostatní
vzdělávání

RVP ZUV
RVP JŠ

ŠKOLNÍ ÚROVEŇ

ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

RVP PV vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla [...] jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona, v lesních mateřských školách a v přípravných třídách základních škol.

RVP PV stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který navazuje základní vzdělávání a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů i jejich uskutečňování.

RVP PV určuje společný rámec, který je třeba zachovávat. [...] Vytváří podmínky k tomu, aby každá škola, resp. pedagogický sbor, jakákoliv odborná pracovní skupina, profesní sdružení či každý jednotlivý učitel mohli *vytvářet a realizovat svůj* vlastní školní vzdělávací program.

RVP PV je otevřeným dokumentem, který bude v určitých časových etapách inovován podle měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů se ŠVP i podle měnících se potřeb a zájmů dětí.

Klíčové kompetence:

(soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince)

- 1. kompetence k učení**
- 2. kompetence k řešení problémů**
- 3. kompetence komunikativní**
- 4. kompetence sociální a personální**
- 5. kompetence činnostní a občanské**

- 1. kompetence k učení**
- 2. kompetence k řešení problémů**
- 3. kompetence komunikativní**
- 4. kompetence sociální a personální**
- 5. kompetence občanské**
- 6. kompetence pracovní**
- 7. kompetence digitální**

- 1. kompetence k učení**
- 2. kompetence k řešení problémů**
- 3. kompetence komunikativní**
- 4. kompetence sociální a personální**
- 5. kompetence občanskou**
- 6. kompetence k podnikavosti**

Vzdělávací oblasti

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a svět

Zadání ke společné diskusi:

„Proč chodí děti do školy?“

*Jaká slova používáme, abychom popsali to,
co chceme u dětí/žáků rozvíjet?*

znalosti?
vědomosti?
schopnosti?
dovednosti?
kompetence?
klíčové kompetence?
postoje?
dispozice?
gramotnosti?
ctnosti?
mravy?
hodnoty?
charakter?
osobnost?

Konceptualizace teorií vzdělávání v předškolní pedagogice

Téma 3: Současná mateřská škola

- Z historie...

5. PŘEDMĚT SOVĚTSKÉ PEDAGOGIKY.
ZÁKLADNÍ PEDAGOGICKÉ POJMY

Předmětem sovětské pedagogiky je studium zákonitostí výchovy člověka komunistické společnosti. Aby bylo možno plněji a přesněji vymezit předmět pedagogiky, rozlišuje se výchova jako objektivní společenský jev a výchova jako speciálně organizovaná výchovná práce, zaměřená na rozvoj člověka.

Pedagogika soustřeďuje svoji pozornost na zkoumání výchovy jako uceleného a speciálně organizovaného procesu, tj. na zkoumání činnosti pedagogů a jejich svěřenců, vyučujících i žáků. Pedagogika zkoumá cíle, obsah, prostředky a metody výchovné činnosti a charakter těch změn, které člověk prožívá v průběhu výchovy.³⁾

Výchova je základním pedagogickým pojmem. Značně rozšířená je představa výchovy jako procesu působení dospělých (rodičů, vychovatelů, učitelů) na mladé generace. Takovéto chápání výchovy má jisté opodstatnění. V průběhu výchovy skutečně dochází k předávání společenských a historických zkušeností starších mladším. Starší stanoví a uskutečňují při výchově určité cíle, jim náleží při výchově vedoucí úloha.

Takové pojetí výchovy je však jednostranné. Jeho jednostrannost se projevuje především v přehlížení vychovávaného, v němž se spatřuje jen objekt výchovy. Marxismus-leninismus připisuje velký význam aktivní činnosti člověka v procesu jeho utváření. Dítě, stejně jako dospělý, se formuje v činnosti. Nejdůležitějším úkolem vychovatele je organizování této činnosti takovým směrem a v takových formách, aby vedla k utváření nového člověka, budovatele komunistické společnosti. Jednostrannost výše uvedeného chápání výchovy se projevuje i v tom, že má na mysli působení na izolovaného jedince. Sovětská pedagogika považuje za nejdůležitější faktor utváření osobnosti kolektiv.

Tabulka 2: Mateřské školy – školy, třídy, děti/dívky, učitelé/ženy a poměrové ukazatele ve školním roce 2017/18–2021/22

	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Počet škol	5 269	5 287	5 304	5 317	5 349
Počet tříd	15 969	16 064	16 295	16 526	16 800
Počet dětí	362 756	363 776	364 909	357 598	360 490
z toho dívky	174 333	174 772	175 540	172 011	173 628
Počet učitelů (přepočtené počty)	30 303,2	30 580,8	32 372,6	33 156,7	33 830,8
z toho ženy	30 126,5	30 403,7	32 171,5	32 938,4	33 598,4
Průměrný počet dětí na školu	68,8	68,8	68,8	67,3	67,4
Průměrný počet dětí na třídu	22,7	22,6	22,4	21,6	21,5
Průměrný počet dětí na úvazek učitele	12,0	11,9	11,3	10,8	10,7

Zdroj: databáze MŠMT

zák. 561/2004 sb.

Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména

- a) rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,
- b) získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,
- c) pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,
- d) pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,
- e) utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,
- f) poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku,
- g) získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.

ČŠI

- Hodnocení škol a školských zařízení je na základě těchto kritérií prováděno na **čtyřstupňové hodnoticí škále** stanovené a schválené Českou školní inspekcí, jejíž jednotlivé úrovně jsou označeny jako **výborná, očekávaná, vyžadující zlepšení a nevyhovující**. Vodítkem pro hodnocení jsou pak popisy jednotlivých úrovní u každého kritéria a interní metodické instrukce specifikující a sjednocující pohled na dílčí aspekty jednotlivých kritérií.

1 KONCEPCE A RÁMEC ŠKOLY

- 1.1 Mateřská škola má jasně formulovanou vizi a realistickou strategii rozvoje, které pedagogové sdílejí a naplňují.
- 1.2 Mateřská škola má vzdělávací program (ŠVP), který vychází z vize a strategie rozvoje školy a je v souladu s kurikulárními dokumenty (RVP); jeho cíle jsou srozumitelné pro pedagogy i rodiče.
- 1.3 Mateřská škola funguje podle jasných pravidel umožňujících konstruktivní komunikaci všech aktérů (vedení, pedagogové, rodiče) a jejich participaci na chodu školy.
- 1.4 Mateřská škola je vstřícné a bezpečné místo pro děti, jejich rodiče i pedagogy.
- 1.5 Mateřská škola spolupracuje s vnějšími partnery.

2 PEDAGOGICKÉ VEDENÍ ŠKOLY

- 2.1 Vedení školy aktivně řídí, pravidelně monitoruje a vyhodnocuje práci školy a přijímá účinná opatření.
- 2.2 Vedení školy aktivně vytváří zdravé školní klima – pečuje o vztahy mezi pedagogy, dětmi i vzájemné vztahy mezi pedagogy a dětmi a jejich rodiči a o vzájemnou spolupráci všech aktérů.
- 2.3 Vedení školy cíleně pečuje o naplnění relevantních potřeb každého pedagoga a jeho profesní rozvoj, vytváří podmínky pro výměnu pedagogických zkušeností s dalšími školami a účinně podporuje začínající pedagogy.
- 2.4 Vedení školy usiluje o optimální materiální podmínky vzdělávání a pečuje o jejich účelné využívání.
- 2.5 Vedení školy klade důraz na vlastní profesní rozvoj.

3 KVALITA PEDAGOGICKÉHO SBORU

- 3.1 Pedagogové jsou pro svou práci kvalifikovaní a odborně zdatní a ke své práci přistupují profesionálně.
- 3.2 Pedagogové důsledně uplatňují při komunikaci s dětmi, rodiči a kolegy vstřícný, respektující přístup.
- 3.3 Pedagogové aktivně spolupracují a poskytují si vzájemně podporu a zpětnou vazbu.
- 3.4 Pedagogové podporují rozvoj demokratických hodnot a občanské angažovanosti.
- 3.5 Pedagogové aktivně spolupracují na svém profesním rozvoji.

4 VZDĚLÁVÁNÍ

- 4.1 Pedagogové systematicky promýšlejí a připravují vzdělávání v souladu s vědomostními, dovednostními i postojeovými cíli definovanými v kurikulárních dokumentech školy a individuálními potřebami dětí.
- 4.2 Pedagogové využívají široké spektrum výchovně-vzdělávacích strategií pro naplnění stanovených cílů.
- 4.3 Pedagogové systematicky sledují vzdělávací pokrok každého dítěte a při plánování a realizaci vzdělávání zohledňují individuální potřeby dětí.
- 4.4 Pedagogové se ve své práci zaměřují na sociální a osobnostní rozvoj dětí.

5 VZDĚLÁVACÍ VÝSLEDKY

- 5.1 Mateřská škola soustavně získává informace o posunech výsledků každého dítěte ve všech vzdělávacích oblastech a reaguje na ně vhodnými pedagogickými opatřeními.
- 5.2 Výsledky vzdělávání dětí odpovídají očekávaným výsledkům podle vzdělávacích programů.
- 5.3 Mateřská škola sleduje a vyhodnocuje úspěšnost dětí v průběhu, při ukončování předškolního vzdělávání a dle možností i v dalším vzdělávání a aktivně s výsledky pracuje v zájmu zkvalitnění vzdělávání.

6 PODPORA DĚTÍ PŘI VZDĚLÁVÁNÍ (ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI)

- 6.1 Mateřská škola vytváří každému dítěti a jeho rodině rovné příležitosti ke vzdělávání bez ohledu na jeho pohlaví, věk, etnickou příslušnost, kulturu, rodný jazyk, náboženství, rodinné zázemí, ekonomický status nebo potřebu podpůrných opatření.
- 6.2 Mateřská škola poskytuje účinnou podporu všem dětem s potřebou podpůrných opatření.
- 6.3 Mateřská škola věnuje patřičnou pozornost osobnostnímu rozvoji dětí, rozvíjí u nich otevřenost, toleranci a respekt vůči jinakosti a dbá na to, aby žádné dítě nebylo vyčleňováno z kolektivu.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Shrnutí hlavních zjištění.....	5
3	Význam předškolního vzdělávání v mimořádné situaci	6
4	Změny v provozu mateřských škol.....	7
5	Změny ve vzdělávání v mateřských školách	9
6	Vzdělávání s využitím digitálních technologií	12
7	Komunikace	14
8	Obsah vzdělávání.....	18
9	Spokojenost mateřských škol se vzdáváním	20
10	Krajská specifika.....	23
11	Závěry a doporučení	23
11.1	Doporučení pro školy.....	24
11.2	Doporučení pro zřizovatele.....	24
11.3	Doporučení pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.....	24
	Příloha č. 1 – Další inspirativní příklady	26

Předškolní vzdělávání v České republice pohledem pedagogického výzkumu

Zora Syslová, Veronika Najvarová

Pedagogická orientace, 2012, roč. 22, č. 4, s. 490–515

1 Učitel mateřské školy

2 Dítě

3 Terciární vzdělávání učitelů mateřských škol

4 Řízení mateřské školy

5 Rodina

Přehledová studie výzkumů předškolního vzdělávání v České republice v letech 2011–2020

Zora Syslová, Veronika Najvarová

Pedagogika, roč. 71, č. 3, 2021, s. 483–504

Zadání ke společné diskusi

- 1. Jak se podle Vás projevuje „kvalita“ v práci v mateřské škole?*
- 2. Jaké jsou charakteristiky dobře připraveného učebního prostředí?*

Konceptualizace teorií vzdělávání v předškolní pedagogice

Téma 4: Vývoj pohledu na dítě

žák/student

dítě

?

dospělý

Jaký je dnešní pohled na dítě/dospívajícího?

Příběh vztahu k dítěti v naší kultuře (společnosti)

- Dítě jako hodnota (od starověku)
  - Vnímání dítěte z hlediska jeho „hodnoty“ pro rodinu, společnost.
- Dítě jako nedokonalý dospělý (raný novověk)
  - Chápání dítěte jako předstupně dospělého, dítě je třeba „zdospělovat“.
- Obrat k dítěti (Komenský, Locke, Rousseau, Pestalozzi, reformní pedagogika)
  - Postupné objevování a respektování specifického světa, ve kterém dítě žije, specifického způsobu pohledu na vnější svět, způsobů poznávání světa.

Dětská práce

V UK byla v letech 1802 a 1819 práce dětí v továrnách a mlýnech na bavlnu zákonem omezena na 12 hodin denně

V roce 1833 zákon stanovil, že:

děti ve věku 11–18 smějí pracovat jen 12 hodin denně,

děti ve věku 9–11 smějí pracovat jen 8 hodin denně,

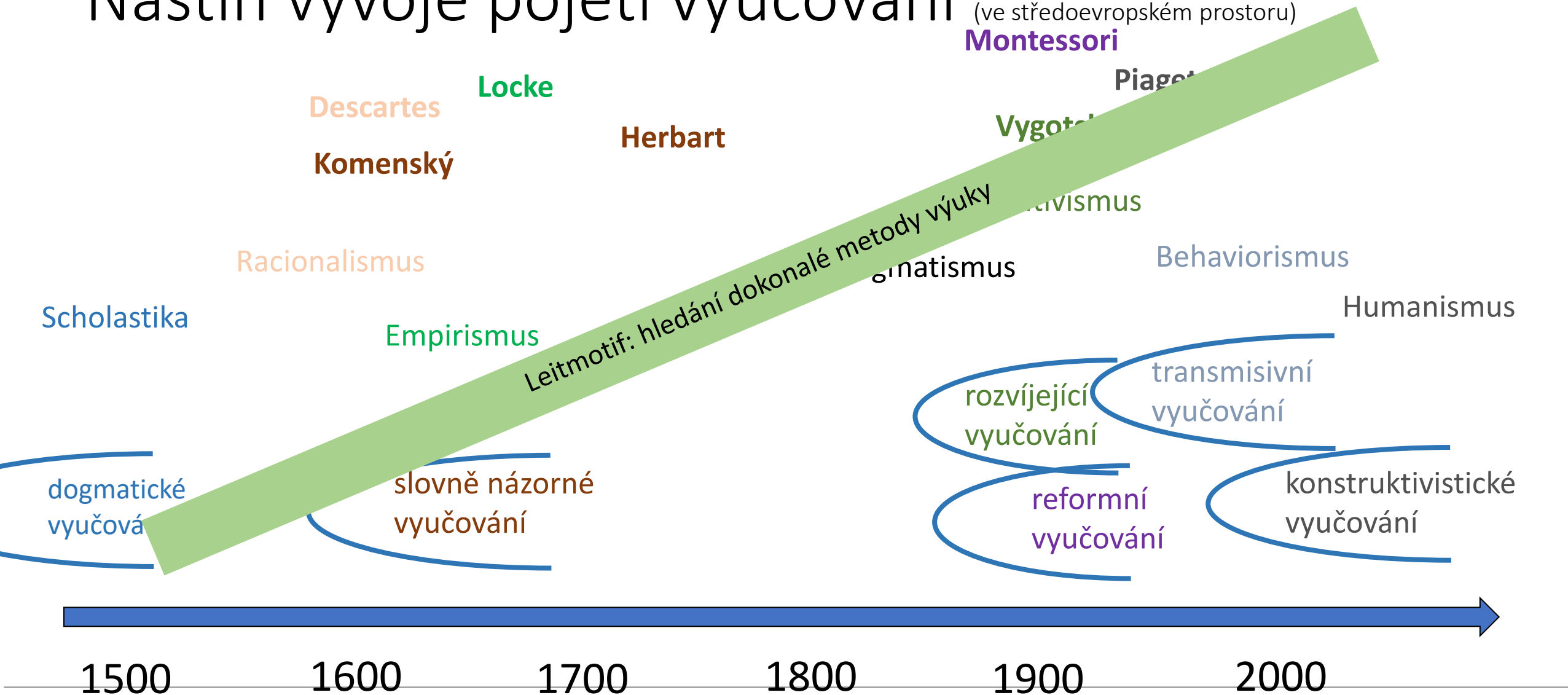
děti do věku 9 let již nesmějí pracovat

(legislativa se týká jen textilního průmyslu)

Změnu v přístupu k dítěti lze vidět v rostoucím ohledu na jeho práva.

Nástin vývoje pojetí vyučování (ve středoevropském prostoru)

Hledání nejlepší metody výuky

- dril (opakování)
- J. A. Komenský (Velká didaktika, Nejnovější metoda jazyků)
- J. F. Herbart (jasnost, asociace, systém, metoda)
- okamžitá zpětná vazba
- programované učení (strojově podporované učení)
- suggestopedie
- tzv. *metodiky*, tj. promyšlené systémy výuky konkrétního učiva
- nevychova

Jaký je tedy dnešní pohled na dítě (a jeho učení)?

Proměny rodiny, proměny společnosti, proměny školy

- europeizace, globalizace
  - evropská dimenze ve vzdělávání, napětí mezi regionálním a globálním, systémové vidění
- sekularizace
  - rekonstrukce hodnotového systému, komercializace
- technologizace
  - média, sociální sítě, zpravodajství,
- liberalizace
  - pluralizace společnosti, politiky
- ...
  - ...

Mezishrnutí

- Humanistické pojetí školy vidí žáka jako jedinečnou bytost, jako neopakovatelný soubor vrozených dispozic, dosavadních životních zkušeností, a zájmů, tužeb a aspirací.
- Zároveň chápe proces učení konstruktivisticky (tzn. tak, že každé dítě konstruuje své vědění individuálně právě na základě svých dispozic a jedinečného „předvědění“).

Dítě (do nějaké míry) sdílí charakteristiky své věkové skupiny

- Kognitivní (rozumový) vývoj
  - děti jsou schopny určitých „způsobů myšlení“, a jiných ne
- Emoční (citový) a mravní vývoj
  - emoční prožívání dětí se liší od emočního prožívání dospělých
  - morální usuzování se postupně rozvíjí
- Sociální vývoj
  - děti se učí zvládat sociální vztahy nového typu (sekundární socializace)
- Tělesný vývoj
  - (dynamický) růst

Každé dítě je originální, něčím zvláštní, v něčem jiné než všechny ostatní děti

- Fyzické dispozice (předpoklady)
  - tělesná zdatnost a zdraví, citlivost smyslových orgánů, motorika a koordinace
- Psychické dispozice (předpoklady)
  - schopnosti, vlohy a nadání, kognitivní styl, učební styl, různé druhy inteligence, paměť, pozornost, jazyk
- Sociální dispozice (předpoklady)
  - sociální situace v rodině, sociální vazby, zájmy, postoje

Psychický vývoj (E. Erikson)

Přibližný věk	Rozvíjená ctnost	Konflikt	Významný vztah
0–2 roky	naděje	důvěra vs. nedůvěra	matka
2–4 roky	vůle	samostatnost vs. stud a nejistota	rodiče
4–5 let	cíl	iniciativa vs. vina	rodina
5–12 let	schopnost	činnost vs. pasivita	sousedství, škola
13–19 let	věrnost	sebeuvědomění vs. zmatení rolí	vrstevníci, vzory
20–39 let	láska	intimita vs. izolace	partneři, přátelé
40–64 let	péče	rozvoj vs. stagnace	domov, pracoviště
nad 65 let	moudrost	vyrovnanost vs. zoufalství	lidstvo, moji blízcí

Kognitivní/poznávací/rozumový vývoj (J. Piaget)

stadium senzomotorické	0-2 roky	motorická aktivita, smyslové poznávání, manipulace s objekty
stadium předoperační	2-7(8) let	experimentování s objekty, rozvoj řeči a mentálních reprezentací, egocentrické myšlení
stadium konkrétních operací	7(8)-11(12) let	logické přemýšlení o konkrétních událostech
stadium formálních operací	11(12) a více let	myšlení v abstraktních pojmech, operace s mentálními reprezentacemi

Vývoj mravní/morální/etický (J. Piaget, L. Kohlberg)

heteronomní morálka	
	co je správné se dozvídám od autorit (poslušnost)
autonomní morálka	
	co je správné poznávám sám (odpovědnost)

prekonvenční úroveň morálky	
	orientace na trest (heteronomní stadium)
	orientace na odměnu (naivní instrumentální hédonismus)
konvenční úroveň morálky (splnění sociálního očekávání)	
	orientace na to být hodným dítětem (morálka hodného dítěte)
	orientace na řád a zákon (morálka svědomí a autority)
postkonvenční úroveň morálky (pravidla přijatá za svá)	
	orientace na společenskou smlouvu („správné“ je věcí dohody)
	stadium univerzální etiky (zvnitřnění pravidel)

Zmnožování zkušeností

- Setkávání   primárních
  - Cestování
-
- Škola
  - Četba   sekundárních
  - Sociální sítě

Zadání ke společné diskusi

- 1. Co je podle vás na učitelské práci nejtěžší?*
- 2. Co je pro vás osobně atraktivní na studiu učitelství?*
- 3. Na kterého svého učitele ze „žákovské“ minulosti vzpomínáte a proč?*
- 4. Jmenujete 4 vlastnosti dobrého učitele; vyberte z nich dvě klíčové.*
- 5. V čem se každý učitel liší od ostatních učitelů? Co mají všichni učitelé společného?*

Konceptualizace teorií vzdělávání v předškolní pedagogice

Téma 5: Možnosti teoretického pohledu na (předškolní) vzdělávání

Výchovné antinomie Eugena Finka

= myšlení v kontrastech
(extrémech, polaritách, paradoxech)

1. Antinomie: Výchova jako pomoc a výchova jako manipulace

Pomáháme výchovou rozvíjet osobnost, nebo ji „znásilňujeme“?
Máme jako vychovatelé právo někomu vnucovat vlastní pojetí života?

2. Antinomie: Moc a bezmoc vychovatele

Bezmoc: Víme, že předat „nepřenositelné“ životní zkušenosti je nemožné.
Moc: Víme, že výchovou lze člověka zcela svést.

3. Antinomie: Hranice a bezhraničnost výchovy (definitivní nehotovost výchovy)

Výchova je neukončený a neukončitelný proces.
Jak mohou vychovávat ti, co jsou sami teprve „na cestě“ k výchování?

4. Antinomie: Jedinečnost a obecnost výchovy (jedinečné pole vychovávaného)

Má se vychovávaný vnořit to společné kultury,
nebo má rozvíjet svou neopakovatelnou jedinečnost?

5. Antinomie: Výchova k profesi versus výchova k lidství (odborná kvalifikace versus obecně lidská vzdělanost)

Směřuje vzdělávání k odborné kvalifikaci pro profesi (materiální vzdělání),
nebo k rozvoji lidství – výchova dobrého člověka (formální vzdělání)?

6. Antinomie: Meze a možnosti výchovy

Co se v člověku formovat dá? A co je jeho přirozenost?
Existuje v člověku něco natolik setrvalého, že to nejde výchovou proměnit?

Opravilová, E. (2016). Předškolní pedagogika. Praha: Grada.

- Specifika předškolní pedagogiky
- Historické proměny pohledu na výchovu
  - pohledy na dítě
  - instituce
- Systémy předškolní výchovy (vzdělávací koncepce)
  - Montessori, Waldorf, Zdravá škola, Začít spolu...
- Cíle předškolní výchovy
- Obsah předškolní výchovy
- Činnosti dětí
  - hra – učení – pracovní činnosti
- Hodnocení výsledků
  - diagnostika
  - reflexe
- Dospělí v předškolním vzdělávání
  - rodiče
  - učitelé

Průcha, J. a kol. (2016). Předškolní pedagogika. Praha: Grada.

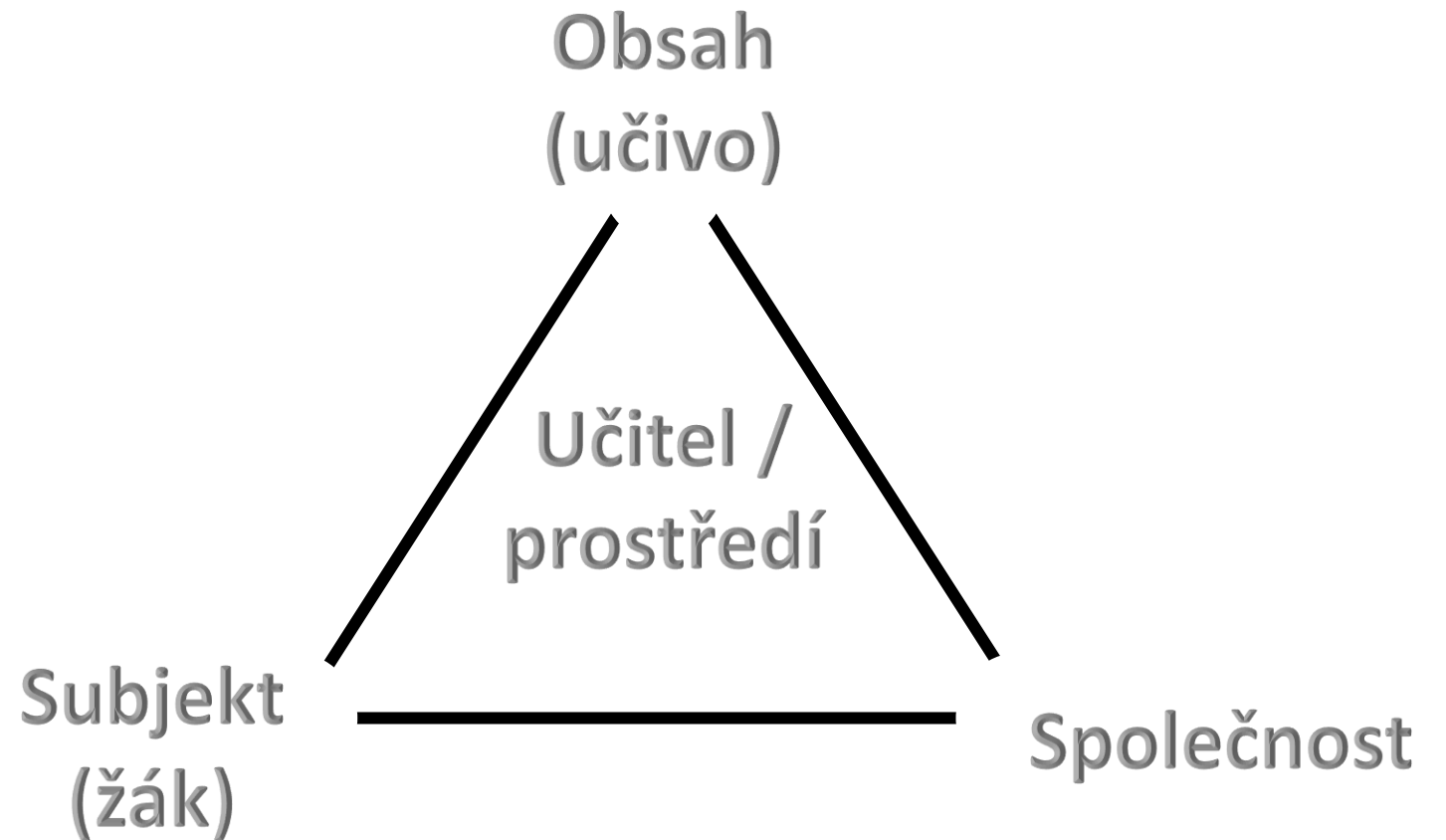
- Teoretické přístupy v nahlížení na dětství
  - antropologie, sociologie, pedagogika, lingvistika...
- Kontexty
  - demografie, ekonomika, rodinná politika
- Organizování
  - diagnostika, zralost, speciální potřeby, řízení, ČŠI
- Praxe
  - historický vývoj, současný stav
- Zahraniční systémy
  - koncepce, trendy
- Výzkum
  - přehledy, komparace

Yves Bertrand
1945 –

Soudobé teorie vzdělávání

Spiritualistické teorie
Personalistické teorie
Kognitivně psychologické teorie
Technologické teorie
Sociokognitivní teorie
Sociální teorie
Akademické teorie

Yves Bertrand
1945 -

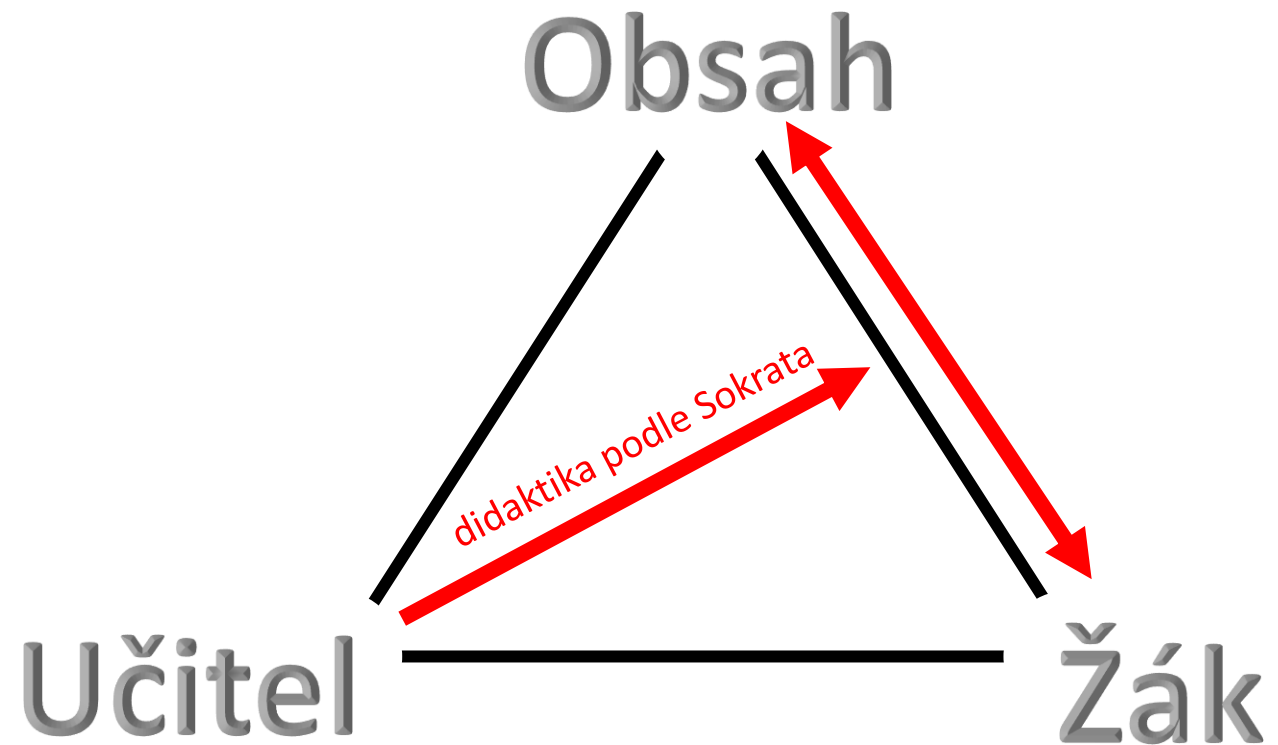

Yves Bertrand
1945 –

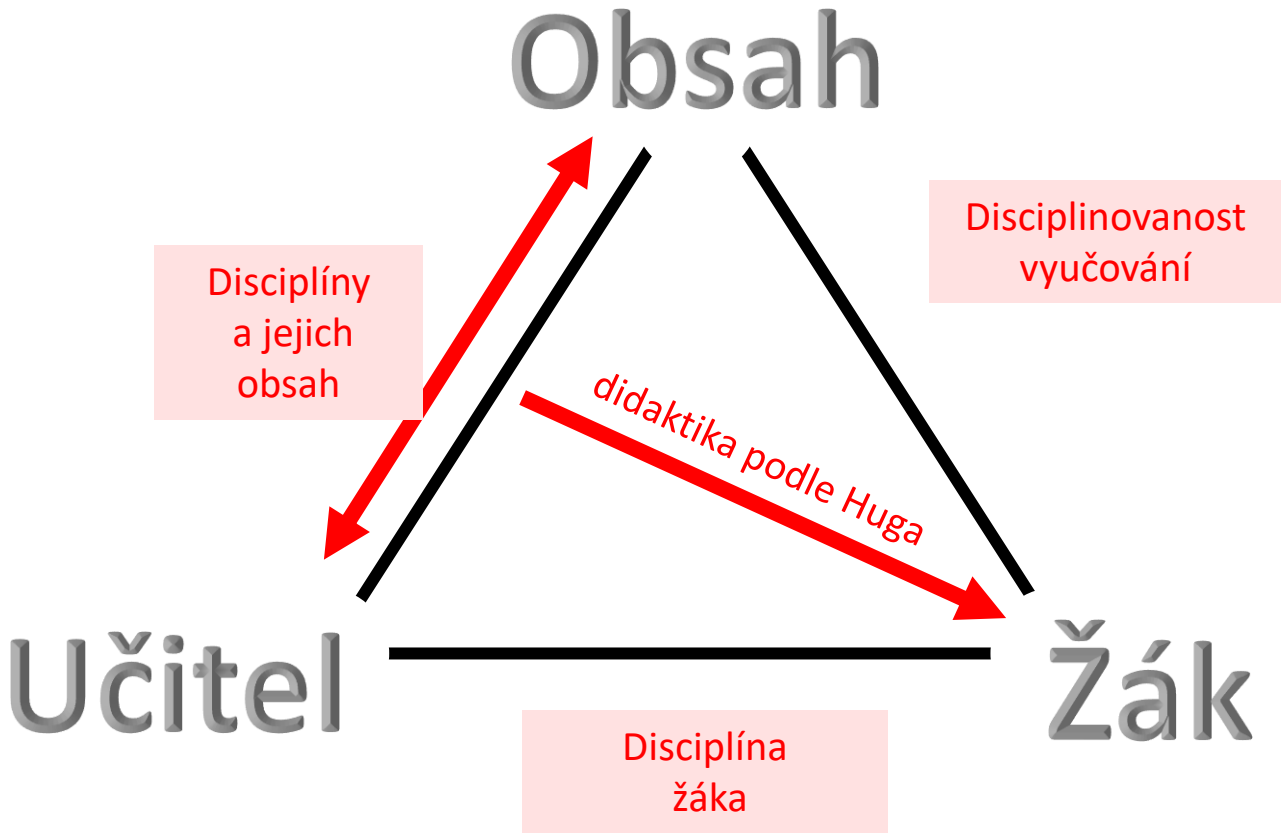
Soudobé teorie vzdělávání

Stefan Hopmann
1954 -

Stefan Hopmann
1954 -

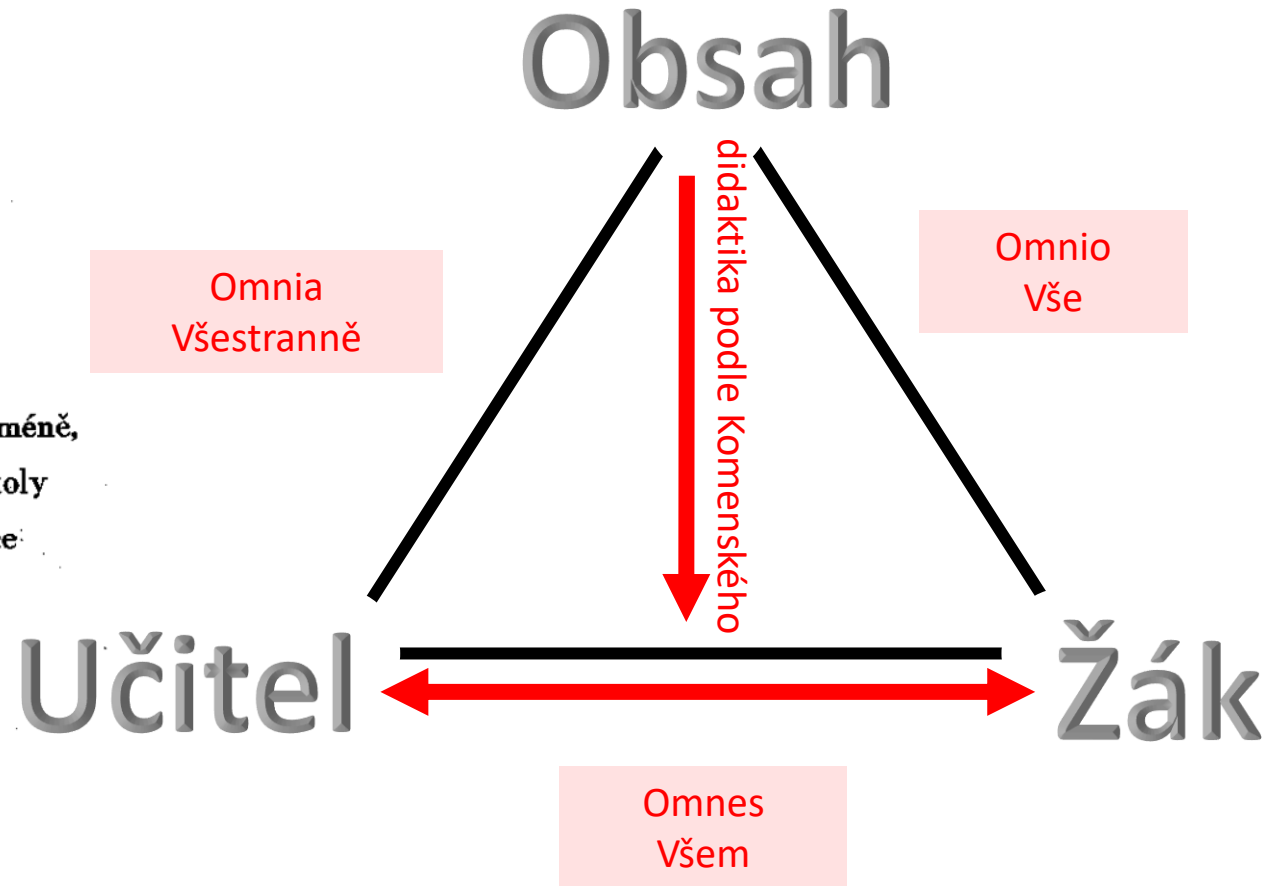

Stefan Hopmann
1954 -

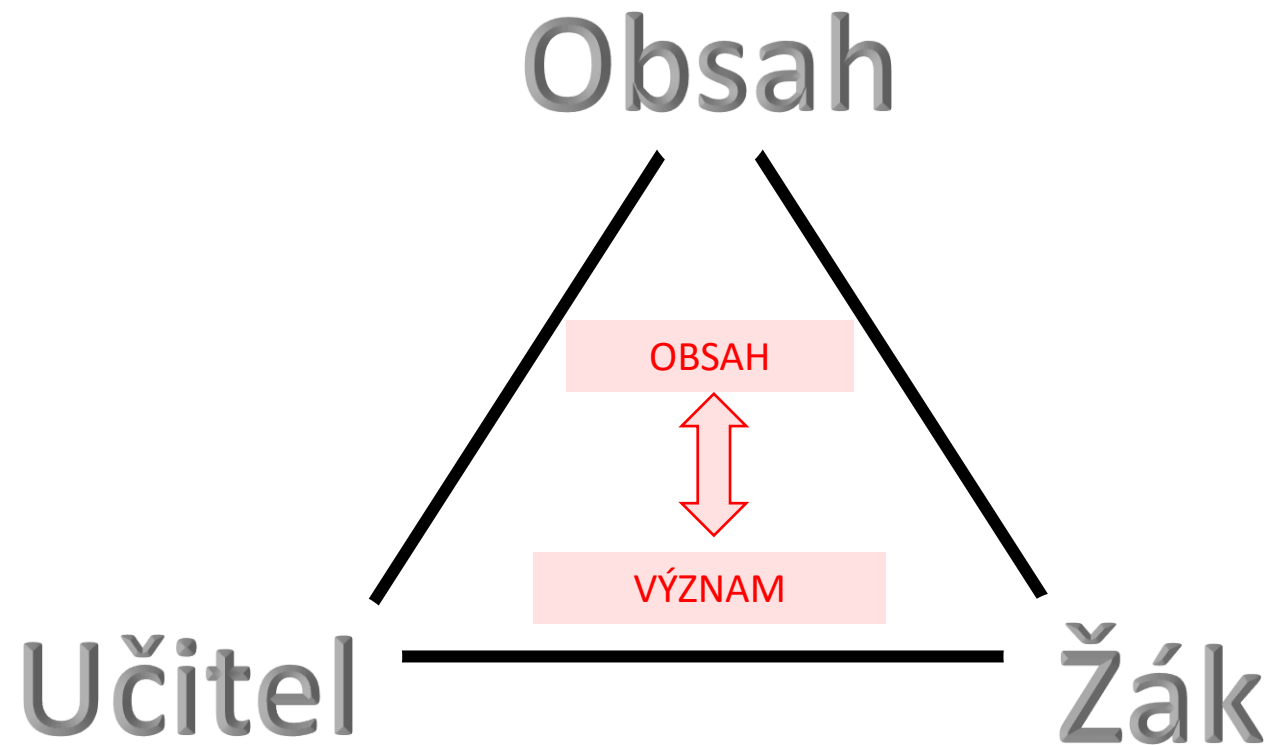
NAŠÍ DIDAKTIKY

začátkem i koncem budiž:

hledati a nalézati způsob, podle něhož by vyučující učili méně,
ti však, kdo se učí, naučili se více; podle něhož by školy
měly méně shonu, nechuti a marné práce, avšak více
klidu, potěšení a pevného výsledku; obec křesťan-
ská méně temnot, zmatku a nesvárů, více
světla, řádu, míru a pokoje.

Stefan Hopmann
1954 -

Konceptualizace teorií vzdělávání v předškolní pedagogice

Téma 6: Konfrontace s tématy v odborné literatuře

Od předškolní výchovy k předškolnímu vzdělávání a zpátky k předškolní výchově
(Cesta od nedokonalé zmenšeniny dospělého k autonomní osobnosti)

<https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=11405%20title=>

Předškolní pedagogika – etablování oboru

<https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1882>

Předškolní vzdělávání v České republice pohledem pedagogického výzkumu

<https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1172>

Otazníky předškolní výchovy (Několik úvah k filozofii, teorii a praxi výchovy v mateřské škole)

<https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=3655%20title=>

Význam předškolní výchovy

<https://journals.muni.cz/pedor/article/view/10992>

Odklady povinné školní docházky v perspektivě učitelek mateřských škol
<https://karolinum.cz/casopis/orbis-scholae/rocnik-11/cislo-1/clanek-4862>

Rozhodování rodičů o odkladu školní docházky v kontextu výběru školy
<https://karolinum.cz/casopis/orbis-scholae/rocnik-11/cislo-1/clanek-4863>

Proč moje děti nechodí do mateřské školy. Přístup rodičů, jejichž rozhodování neomezuje socioekonomické znevýhodnění
<https://karolinum.cz/casopis/orbis-scholae/rocnik-11/cislo-1/clanek-4864>

Poslání a aktuální problémy předškolního vzdělávání – postoje a názory ředitelek mateřských škol
<https://karolinum.cz/casopis/orbis-scholae/rocnik-11/cislo-1/clanek-4865>

Zadání:

Prostudujte zvolené odborné články dle zadání.

Vypište si myšlenky, které vás zaujaly a připravte si otázku pro ostatní studenty.

Doporučená studijní literatura

Předškolní dítě a jeho svět
Šulová, Lenka – Zaouche-Gaudron, Chantal

- Kyberpohádky: expertní posouzení metodického materiálu

<https://www.kyberpohadky.cz/>

- O nezbedných kůzlátkách aneb jak vlk překonal zabezpečení jejich domu
- O Červené Karkulce a vychytralém vlkovi
- Šípková Růženka a chytrý zámek

Zadání: Prostudujte metodický list k jedné z pohádek výše a zpracujte evaluační materiál v rozsahu 2 NS.